

Ο ξενιτεμός των Ποντίων σε περίοδο κρίσης

Του Μωυσιάδη Παναγιώτη

Ενα από τα ανθρά περιφερειακά κέντρα του ελληνισμού στη διάρκεια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας ήταν η Αργυρούπολη του Πόντου, μαζί με το Μοριά και την Ήπειρο. Η Αργυρούπολη, ή (Γκουμουσχανέ) κατά τους Τούρκους, βρίσκεται στα ανατολικά του νομού Τραπεζούντας και είναι μια από τις τρεις διοικητικές περιφέρειές της.

Στα χρόνια της τουρκοκρατίας τα ψηλά βουνά της περιοχής έγιναν σωτήριο καταφύγιο για τους Έλληνες του Πόντου. Οι πρώτοι άποικοι της Αργυρούπολης ήταν μεταλλουργοί, γνώστες της εξώρυξης του πολύτιμου μετάλλου αργύρου - ασημιού, που υπήρχε πλούσιο στην περιοχή από τα ομηρικά ακόμη χρόνια.

Τη γη της Χαλδίας ο Όμηρος την χαρακτηρίζει «αργύρου γενέθλη».

Η Πόλη αυτή του αργύρου ήδη από το 1546 αναπτύσσεται τόσο πολύ ώστε εκεί θα κοπούν τα πρώτα ασημένια νομίσματα της βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Σε κάθε μεταλλείο, που ανοίγουν οι Έλληνες του Πόντου, κτίζονται γύρω μεταναστευτικοί οικισμοί από οικογενειακές συντεχνίες μεταλλωρύχων, που καταφθάνουν από παραλιακές πόλεις του Ευξείνου πόντου ώστε πολύ σύντομα η περιοχή να μετατραπεί σε οικονομικό και πνευματικό κέντρο του ποντιακού ελληνισμού.

Στην ανάπτυξη αυτή συνέβαλαν καθοριστικά και τα μεγάλα προνόμια που παραχώρησαν οι διάφοροι

σουλτάνοι προς τους ρωμιούς μεταλλωρύχους.

Οι μεταλλευτικές εργασίες ήταν πολύ επικίνδυνες και κουραστικές σε βαθμό, που πολλές φορές οι υπόγειες στοές (μαγαράδες) να γίνονται ο τάφος των εργαζομένων.

Παρ' όλα αυτά η Αργυρούπολη στα μέσα του 17ου

αιώνα γίνεται η πιο πλούσια και πολυάριθμη επαρχία της Μικράς Ασίας. Οι Έλληνες αρχιμεταλλουργοί βοηθούν οικονομικά στην ίδρυση και λειτουργία των σχολείων και ιδιαίτερα του φροντιστηρίου της Αργυρούπολης, του δεύτερου πνευματικού φάρου μετά το φροντιστήριο της Τραπεζούντας.

Παρακμή και μετανάστευση

Η απαρχή της ελληνικής επανάστασης από τους πόντιους επαναστάτες Υψηλάντες, Μουρούζηδες όπως και η συμμετοχή των ποντίων αρχιμεταλλουργών στη Φιλική εταιρία, με χαρακτηριστική τη δολοφονία του αρχιμεταλλουργού Ιάκωβου Γρηγοριάδη το 1830, υπήρξαν τα αίτια των μεγάλων διώξεων των Αργυρουπολιτών, που επεκτάθηκαν σε δολοφονίες και διώξεις των Ελλήνων της περιοχής.

Οι παραπάνω λόγοι και το ότι εξαντλήθηκαν τα αποθέματα των πρώτων υλών στην περιοχή, ανάγκασαν όλο το παραγωγικό δυναμικό μαζί με τους μεταλλωρύχους και τις άλλες βιοτεχνικές συντεχνίες, που δραστηριοποιήθηκαν στους τομείς των αγροτικών και οικιστικών αναγκών της περιοχής να μεταναστεύσουν σ' όλη την Μικρά Ασία αναζητώντας νέα κοιτάσματα και φλέβες του πολύτιμου μετάλλου.

Ιδιαίτερα γνωστή σ' όλη τη Μικρά Ασία και τη νότια Ρωσία έγινε η δραστηριότητα των μεγάλων λιθοξόνων (Ουστάμπασίδων) που ουσιαστικά ανέλαβαν από τα βυζαντινά ακόμα χρόνια τον οικιστικό τομέα της αυτοκρατορίας. Αυτό όμως, που ενθάρρυνε τη μαζική μετανάστευση προς τα δυτικότερα σημεία της αυτοκρατορίας,

ήταν η διασφάλιση των μετακινήσεων των Ρωμιών ύστερα από διαταγή του σουλτάνου Μεχμέτ Β' το 1928.

Ο χρόνος όμως που γιγαντώνει τη φυγή των Αργυρουπολιτών προς τα διάφορα μεταλλεία και ιδιαίτερα προς το μεταλλείο του Άκ νταγ Ματέν και Κεσκίν Ματέν είναι το 1878, όπου ξέσπασε ο μεγάλος λιμός του «Ντοξάν» λόγω ανομβρίας στην περιοχή της Αργυρούπολης. Η Αργυρούπολη ερημώθηκε εντελώς. Από τις 5000 χιλιάδες οικογένειες έχουν μείνει μόνο 300!!

Οι πρώτοι μετανάστες της Αργυρούπολης, που διάνοιξαν τα ορυχεία του Κεσκίν Ματέν και του Άκ Ντάγ Ματέν ξεκίνησαν από τα χωριά του Μεσοχαλδίου και κύρια από το χωριό Τσολόχαινα, Θέμπεδα, Χουτουρά, Σταυρίν, Σίχτορμιν, Τσίτη, Άδουσα. Η μετοικεσία γίνονταν κύρια για λόγους οικονομικούς και στόχευε στην αναζήτηση νέων μεταλλείων. Μόλις αυτό γινόταν κατορθωτό οι μεταλλουργοί ειδοποιούσαν συγγενείς και φίλους, που μετέφεραν πλέον μαζικά τις οικογένειές τους στο νέο τόπο της εργασίας τους.

Η μετακίνηση των οικογενειών των μεταναστών ήταν περιπετειώδης, αν αναλο-

γιστεί κανείς, ότι μεγάλες και πολυμελείς οικογένειες 10-15 ατόμων αναγκάζονταν να μετακινήθουν 500 χιλιόμετρα μέσα από δύσβατους δρόμους και βουνά για 40 ολόκληρες μέρες με κίνδυνο να γίνουν στόχος ληστών και κακοποιών. Τα μπουλούκια με τα υποζύγια και τα παιδιά κουρνιασμένα μέσα σε καλάθια από λίγα άχυρα, αποτελούσαν τα ιστορούμενα καραβάνια, που τα ονόμαζαν, «τα Κέτσια». Όταν στη διάρκεια της διαδρομής συναντούσαν κάποιο ελληνικό χωριό, ο αρχηγός της αποστολής φώναζε δυνατά καλώντας τους ομοεθνείς σε βοήθεια με την φράση: «Ερθαν τα κέτσιαααα...Ερθαν τα κέτσιαααα...». Τότε οι ρωμιοί των χωριών προσέτρεχαν σε βοήθεια φιλοξενώντας τους κουρασμένους οδοιπόρους στα σπίτια τους.

Χαρακτηριστική είναι η ομολογία του Παναγιωτίδη Ιωάννη, από το Ανατολικό Πτολεμαΐδας, που αφηγούνταν τη μετανάστευση της μάνας του από το χωριό Ψωμάντων το 1860 της Αργυρούπολης στο Κεσκίν Ματέν της Άγκυρας. Αυτή η μαζική αποδημία για την επιβίωση αποδιάρθρωσε τις μεγάλες ποντιακές οικογένειες και διέσπασε τον κοινωνικό ιστό των

παραδοσιακών οικισμών, που έζησαν αρμονικά για τρεις περίπου αιώνες στην περιοχή της Αργυρούπολης.

Οι άποικοι της Αργυρούπολης ακολούθησαν διαφορετικούς δρόμους και κατευθύνσεις.

Οι περισσότεροι, μεταλλωρύχοι στο επάγγελμα, στις νέες τους πατρίδες (Αμερική, Νότια Ρωσία, Αρμενία, Σεβάστεια, Άγκυρα, Προύσα) μετά από κάποιες δεκαετίες έχασαν την επαφή με τα συγγενικά τους πρόσωπα που έμειναν πίσω ή μετανάστευσαν σε άλλες περιοχές. Πολλά αδέρφια ή ξαδέλφια δε συναντήθηκαν ποτέ. Άλλα συναντήθηκαν μετά το 1924 στην Ελλάδα και άλλα μετά το 1990 με τη νέα προσφυγιά των Ποντίων από την πρώην Σοβιετική Ένωση.

Η ξενιτιά είναι ένα γεγονός, που σημάδεψε πολύ βαθιά τις ψυχές του ποντιακού ελληνισμού, γι αυτό και τραγουδήθηκε πολύ έντονα. Τα τραγούδια της ξενιτιάς είναι σπαρακτικά και ατελείωτα. Το πιο χαρακτηριστικό είναι ίσως το παρακάτω: «Η ξενιτιά κι ο θάνατον τα δύο έναν είναι, εζύαξα κ' ετέρεσα η ξενιτιά βαρύν εν'...»